

Iga Mantiniece,
LU Bibliotēkas galvenā bibliotekāre,
Solvita Jamonte,
LU Bibliotēkas bibliotekāre

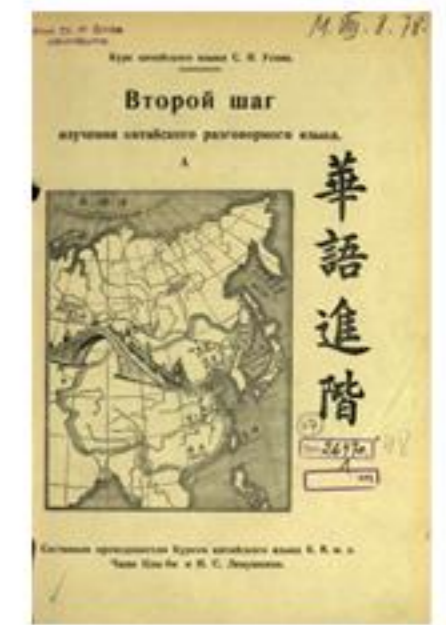
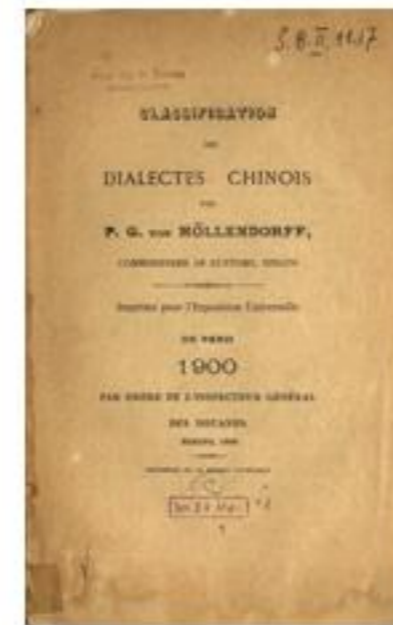
Prof. Pētera Šmita (1869-1938) grāmatu kolekcija LU Bibliotēkā

Vairumam Latvijas iedzīvotāju Pētera Šmita vārds saistās ar viņa apkopotajām latviešu tautas pasakām, teikām, ticējumiem. Akadēmiskajā vidē profesors Pēteris Šmits pazīstams kā etnogrāfs un lingvists, bet plašajā pasaulē viņa vārds tiek minēts izcilāko sinologu un orientālistu vidū. Šis viņa darbības jomas atainojās plašajā personiskajā bibliotēkā, no kuras tagad izveidota Latvijas Universitātes Bibliotēkas speciālā kolekcija.

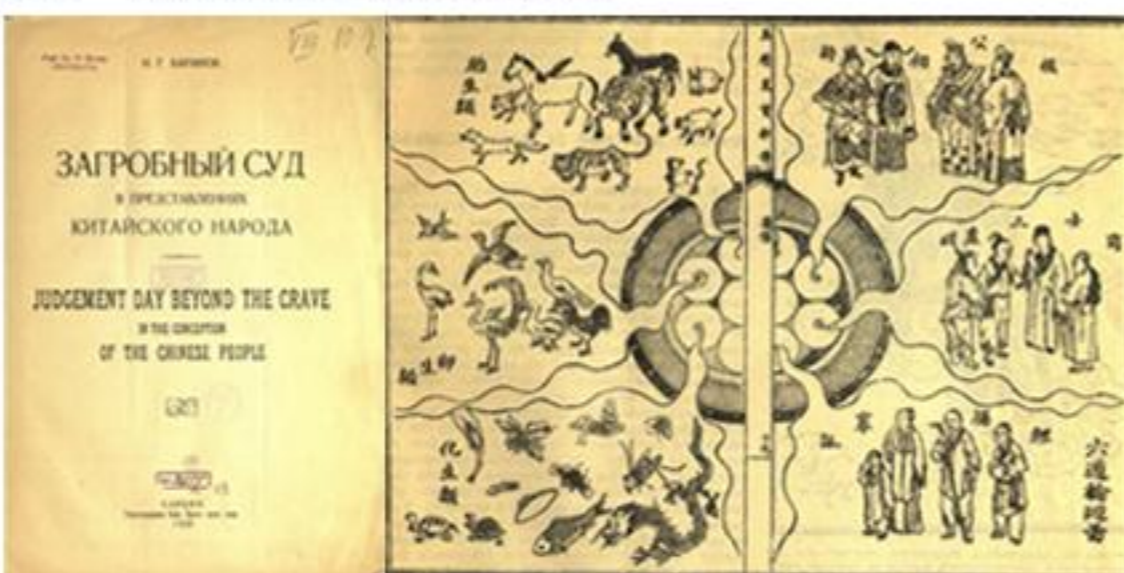

Pirmās grāmatas profesors atdāvināja jaunveidotajai Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkai, uzsākot darbu Latvijas Universitātē 1920. gadā, tai skaitā Manceļa "Lettische Postill" 1699. gada izdevumu, Maskavā 1918. gadā publicēto P. Šmita "Latviešu mitoloģiju", Tālajos Austrumos izdotā strelnieku laikraksta "Brihwais Latwis" 1919. gada laidienus, Vladivostokā publicētos darbus par austrumpētniecību geogrāfiskā, etnogrāfiskā, vēsturiskā un lingvistiskā aspektā. Bibliotēkas krājumu papildināja arī viņa 1902. gadā aizstāvētā disertācija "Опыт мандаринской грамматики с текстами для упражнения". Turpmākajos gados bibliotēka ik pa laikam saņēma profesora P. Šmita dāvinājumus. Atšķirībā no daudziem mācībspēkiem, no kuriem grāmatas tiek pirktas, P. Šmits itin visu ir Bibliotēkai dāvinājis.

Pēc Pētera Šmita nāves 1938. gadā Latvija Universitāte saņēma testamentā novēlētu pārējo personīgās bibliotēkas daļu. Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēka ieguva vērtīgus 16. gs. seniespiedumus un pirmos izdevumus par latviešu valodu (17./18. gs.), retus izdevumus ķīniešu, mandžūru un citās eksotiskās valodās, tāpat arī pārējos kolekcijas darbus austrumpētniecībā - sinoloģijā, mandžūristikā, altaistikā, mongolistikā, japānistikā u.c. un pirmās grāmatas Sibīrijas un Krievijas Tālo Austrumu tautu valodās, kā arī šo valodu mācīšanas metodiskos līdzekļus. Ievērojamu daļu veido vārdnīcas un pētījumi latviešu, lietuviešu, vācu, prūšu, slāvu, somugru lingvistikā - 940 grāmatu nosaukumu, kas aptver ap 1230 sējumiem. 1939. gadā izdotajā "Latvijas Universitāte divdesmit gados" viņš minēts kā pirmais starp lielākajiem dāvinātājiem LU Filoloģijas fakultātes Bibliotēkai, kopskaitā uzdāvinot 2162 grāmatas.

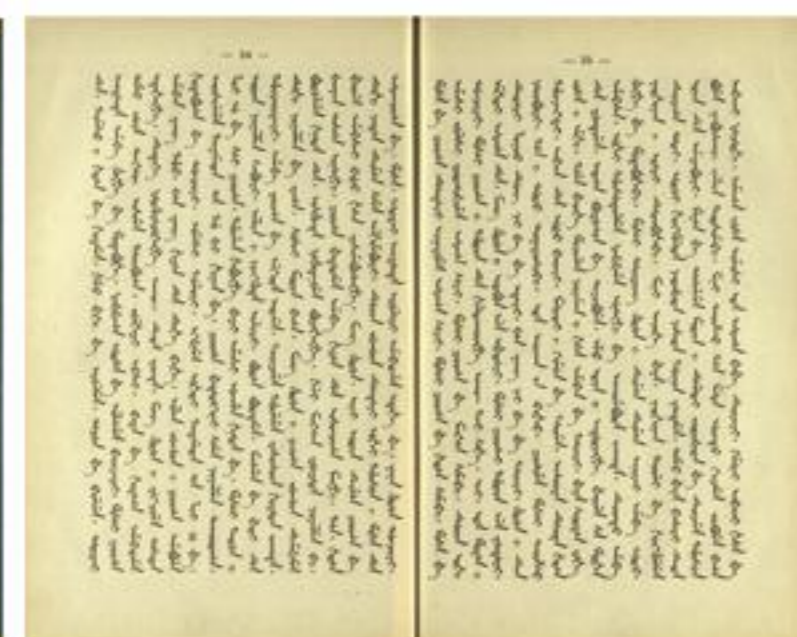
Kolekcija raksturo viņa profesionālās intereses un plašos kontaktus, tā ir vākta un papildināta visa mūža garumā. Dzīves vidusposmā, no 1891. līdz 1919. gadam, Pēteris Šmits pavadīja ārpus Latvijas, studējot slāvu filoloģiju un austrumu valodas Krievijā un stažējoties Ķīnā, kur viņš bija pirmais krievu valodas pasniedzējs jaundibinātajā Pekinas Universitātē. 1899. gadā P. Šmits atgriezās cariskajā Krievijā un pasniedza ķīniešu, mandžūru un mongoļu valodu un literatūru Vladivostokas Austrumu institūtā. Šajā laikā viņam jau bija pastāvīga zinātniskā sadarbība ar ievērojamiem Eiropas un Amerikas orientālistiem un iegūta izcila sinologa reputācija. P. Šmita grāmatu kolekcijā ir daudz grāmatu par Ķīnu un Tālo Austrumu pētniecību ar šo autoru dāvinājuma ierakstiem. Daļu unikālu ķīniešu un mandžūru grāmatu, kā arī citas Austrumāzijas un Tālo Austrumu valodās izdotās grāmatas Pēteris Šmits iegādājās ceļojumu un ekspedīciju laikā. Viņš ir vienīgais Eiropas zinātnieks, kas apmeklējis gandrīz visas tungusu-mandžūru ciltis, pētījis to valodas un pirmais zinātniski klasificējis šo valodu grupu. Tam velīta arī daļa LU Bibliotēkas kolekcijā atrodamo grāmatu, tai skaitā vārdnīcas un enciklopēdiski materiāli, kas sniedz priekšstatu par šī plašā reģiona civilizācijas attīstību gadu gaitā.

Kolekcijā atrodam izdevumus, kas ietver tekstus ķīniešu, mandžūru, japāņu, mongoļu, evenku (tungusu), udeheju, nanaju un citās valodās, un publikācijas vairāk kā desmit Eiropas valodās, tai skaitā LU Rakstos angliiski publicētos P.Šmita rakstus par negidalu, olēnu, oroču, samagiru valodām. Pētera Šmita kolekcijas unikālāko daļu veido ķīniešu un mandžūru grāmatas un manuskripti, īpaši ksilogrāfi, ko viņš iegādājies Ķīnā un Mandžūrijā gadsimtu mijā, kad tā dēvētās 'Bokseru sacelšanās' laikā bija apdraudēta grāmatu krātuvju pastāvēšana Mandžūrijā.

Mandžūru grāmatas lielākoties ir ksilogrāfi un rokraksti, galvenokārt valodnieciskas ievirzes publikācijas ar paralēliem tekstiem mandžūru, ķīniešu un dažas arī mongoļu valodā. Dailliteratūra pārsvarā ir tulkojumi no ķīniešu valodas. Saldzinot ar mandžūru izdevumiem, ievērojami plašāks grāmatu klāsts ir ķīniešu valodā. Te ir daudz leksikogrāfisku materiālu, vēsturisku, filozofisku un reliģisku sacerējumu, arī kristīgā, medicīniskā, matemātiskā literatūra un dailliteratūra. Vairāki mācību līdzekļi izdoti Tokijā, tajos teksts pārsvarā ir paralēli ķīniešu un japāņu valodā. Harbinā izdotās krievu sinologu skolas mācību grāmatas ķīniešu valodā ir valodas mācību grāmatas vai hrestomātijas. Vairāki desmiti ķīniešu oriģinālgrāmatu ir ksilogrāfi vai litogrāfijas no ksilogrāfa. Atrodam klasiskas grāmatas - konfūciešu kanonu "Četras grāmatas", "Dzeju kanonu" un hroniku "Pavasari un rudenī". Pārsvarā ķīniešu, mongoļu grāmatas inventāru grāmatās tikušas ierakstītas pavisam vienkārši: "Grāmata ķīniešu (mandžūru, mongoļu) valodā", jo nav bijis speciālistu, kas atšifrētu hieroglifus. Uz dažām grāmatām ir ar P. Šmita roku rakstītas atzīmes, kas tādā veidā fiksētas kā nosaukums: "Ķīniešu grāmata. Bībele - vecā un jaunā derība", "Mandžūru literatūras rokas grāmata", "Pārbaudīta dzeju grāmata, ķīn. val.", "Kaņa hronika ķīn. valodā" u.tml. Iepriekšējo P. Šmita bibliotēkas eksemplāru ieregistrēšana apstājās 1939. gada vasarā, bet šī specifiskā pēdējā daļa no dāvinājuma inventāru grāmatās ieregistrēta 1941. gada vēlā rudenī.

Interesentiem ir pieejams 1998. gadā izstrādātais prof. J. Staburovas un K. Jahontova anotētais katalogs par ķīniešu un mandžūru grāmatām, kā arī grāmatām par austrumpētniecību un ar austrumpētniecību saistītajām somugru studijām "Pētera Šmita grāmatas Latvijas Universitātes Bibliotēkas fondā".

Ķīniešu valodas palīga vārdi. Japāņu valodā. Tokija, 1904.

Atvērums no grāmatas: Маньчжурская хрестоматия / составил А.О. Ивановский. СПб., 1893.

Atvērums no grāmatas: Folk-lore chinois moderne / Léon Wieger. 1909.

Atvērums no grāmatas: Guan-hua cui-zhen [sarunvalodas vārdnīca]. 1898.

Mandžūru grāmatas īpašos ar audeklu apvilkto futlāros ar aizdari.

Kolekcija ir unikāla ar retajiem ķīniešu un mandžūru izdevumiem, no kuriem, iespējams, daži ir vienīgie pasaulē. Arī pārējie izdevumi sniedz vērtīgu materiālu par austrumpētniecības attīstību un nozīmīgākajiem pētījumiem. Tajā atrodami materiāli izmantojami gan pētniecībai, gan redzesloka paplašināšanai. Prof. Pētera Šmita kolekcijas vērtības ir arī viņa pētījumi par latviešu mitoloģiju, ticējumiem, tautasdziesmām, pasakām un teikām, darbi baltu filoloģijā un etnogrāfijā, taču pasaules slava iegūta kā sinologam un mandžūristam, tādēļ globālā aspektā šī tēma ir LU Bibliotēkas vēsturiskās kolekcijas galvenā "rozīte".

Izmantotā literatūra:

1. Latvijas Universitāte divdesmit gados : 1919-1939. Rīga, 1939.
  2. Staburova J., Jahontovs K. Pētera Šmita grāmatas Latvijas Universitātes Bibliotēkas fondā. Rīga, 1998.
- Avoti:
1. LU Filoloģijas un filozofijas fakultātes bibliotēkas inventāru grāmatas, Nr.1-13. 1919.-1948.
  2. Attēli no P. Šmita grāmatu kolekcijas LU Bibliotēkā.